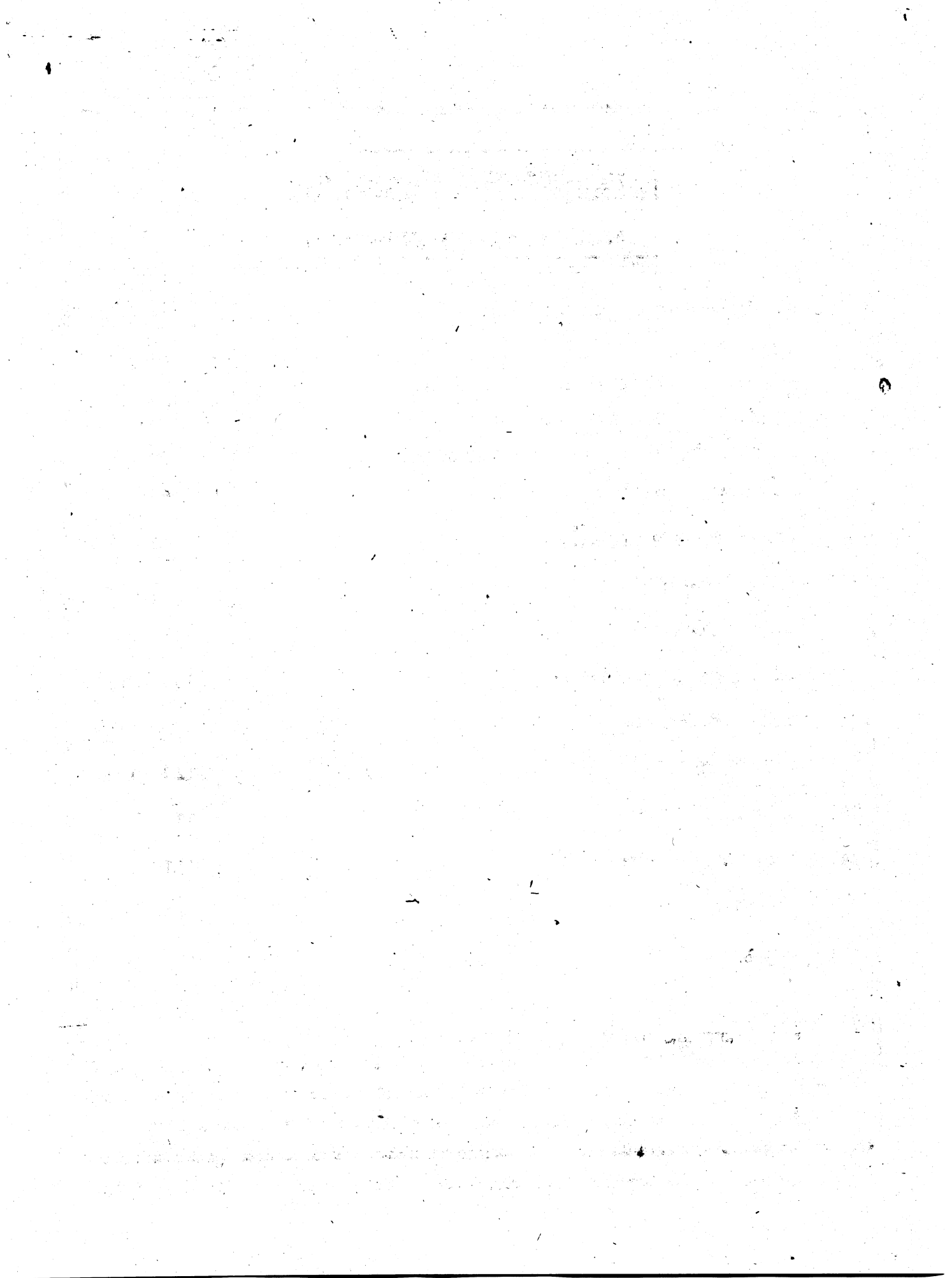

విషయసూచిక

1.	అకౌంటింగ్ - పరిచయము	1.1 - 1.10
2.	జంటపద్ధు విధానము	2.1 - 2.6
3.	చిట్టా	3.1 - 3.18
4.	ఆవర్ణా	4.1 - 4.12
5.	సహాయక చిట్టాలు	5.1 - 5.10
6.	నగదు చిట్టా	6.1 - 6.18
7.	బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టీ	7.1 - 7.14
8.	అంకణా - తప్పుల పవరణ	8.1 - 8.22
9.	వినమయ బిల్లులు	9.1 - 9.44
10.	ముగింపు లెక్కలు - వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతా	10.1 - 10.22
11.	ముగింపు లెక్కలు - ఆస్తి అప్పులపట్టీ	11.1 - 11.14
12.	ముగింపు లెక్కలు	12.1 - 12.66
13.	కన్సైన్మెంట్ ఖాతాలు	13.1 - 13.48
14.	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాలు	14.1 - 14.22
15.	తరుగుదల	15.1 - 15.30
16.	విర్వాట్లు - రిజర్వులు	16.1 - 16.20

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయ ప్రశ్నా పత్రము

i - iv

అకౌంటింగ్ - పరిచయం

(ACCOUNTING - INTRODUCTION)

ఉద్దేశాలు (Objectives): ఈ అధ్యాయం చదవడం వలన

1. అకౌంటింగ్ అంటే ఏమిటి ?
2. వ్యాపార వ్యవహారాలను పుస్తకాలలో వ్రాయవలసిన ఆవశ్యకత ఏమిటి ?
3. బుక్ కీపింగ్ కు అకౌంటింగ్ కి గల వ్యత్యాసాలేమిటి ?
4. పుస్తకాలలో వ్యాపార వ్యవహారాలను రికార్డు చేయడానికి ఏవి విషయాలను గుర్తుంచుకొనవలె ?
అనే విషయాలను మీరు తెలుసుకోగలరు.

విర్మాణము లేదా ముఖ్యాంశాలు (Structure) :

- 1.1 అకౌంటింగ్ పరిచయం, పరిధి
- 1.2 అకౌంటింగ్ నిర్వచనం
- 1.3 అకౌంటింగ్ విధులు
- 1.4 బుక్ కీపింగ్ - అకౌంటింగ్
- 1.5 అకౌంటింగ్ ఆశయాలు
- 1.6 అకౌంటింగ్ వలన ప్రయోజనాలు - పరిమితులు
- 1.7 అకౌంటింగ్ ప్రక్రియ
- 1.8 అకౌంటింగ్ శాఖలు
- 1.9 అకౌంటింగ్ భావనలు
- 1.10 అకౌంటింగ్ సంప్రదాయాలు
- 1.11 సారాంశం
- 1.12 ప్రశ్నలు

1.1 అకౌంటింగ్ పరిచయం

మనము నిత్యజీవితంలో అనేక వ్యాపార సంస్థలను చూస్తుంటాము. వాటిలో ఒకే వ్యక్తి సొంత మూలధనం, వైపుణ్యంతో నిర్వహించే సొంత వ్యాపార సంస్థలున్నాయి. ఇద్దరుగాని అంతకన్నా ఎక్కువ మంది కలిసి వ్యాపారం చేసే భాగస్వామ్య సంస్థలు మరియు కంపెనీ వ్యవస్థలున్నాయి. ఇవి అన్నియు లాభార్జన ముఖ్య ఉద్దేశ్యంగా కలిగి వాటివాటి వ్యాపారాలను కొనసాగిస్తుంటాయి. అందుచేత ఈ సంస్థలు కొంత కాలం వ్యాపారం చేసిన తరువాత తమ వ్యాపారంలో లాభం వచ్చినదా? నష్టం వచ్చినదా? ఎంత? తమ ఆర్థిక స్థితిగతులు ఎలా ఉన్నాయి? అనే అనేక విషయాలు తెలుసుకోవలసి ఉంటుంది. ఎందుచేతనంటే ఏ వ్యాపార సంస్థ

అయినా లాభం వస్తూ ఉంటే తన వ్యాపారం కొనసాగిస్తుంది. ఇంకా విస్తృత పరుస్తుంది. వ్యాపార సంస్థకు నష్టం వస్తే నష్టాలు రాకుండా నివారించడానికి ప్రయత్నం చేస్తుంది. లేదా వ్యాపారం ముగిస్తుంది. అందుచేత వ్యాపార సంస్థ అనేక యాజమాన్య నిర్ణయాలు తీసుకోవడానికి తన లాభనష్టాలను ఆర్థిక స్థితిగతులను తెలుసుకోవాలసి ఉంటుంది. ఒక నిర్ణీత కాలంలో సంస్థ చేసిన వ్యాపార వ్యవహారాల నికర ఫలితమే ఆ సంస్థ సంపాదించిన లాభం లేదా నష్టంగా పరిణమిస్తుంది. అందుచేత ఒక నిర్ణీత కాలంలో వ్యాపారానికి వచ్చే లాభనష్టాలు తెలుసుకోవడానికి ఆ కాలంలో జరిగిన వ్యాపార వ్యవహారాలన్నింటినీ సక్రమమైన పద్ధతిలో రికార్డు చేయవలసి ఉంటుంది. "వ్యాపార లెక్కలను సక్రమమైన నమోదుకొని శాస్త్రీయ పద్ధతిలో వ్రాయడాన్ని ఆకౌంటెన్సీ (Accountancy) అంటారు. దీనినే "వ్యాపార గణక శాస్త్రము" అని కూడా అంటారు.

"ఆకౌంటెన్సీ (Accountancy) అమెరికన్ ఇన్ స్టిట్యూట్ ఆఫ్ సర్టిఫైడ్ పబ్లిక్ ఆకౌంటెంట్స్ (American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)) వారు క్రిందివిధంగా నిర్వచించారు. "ఆర్థిక సంబంధమైన వ్యవహారాలను శాస్త్రీయమైన పద్ధతిలో వర్గీకరించి విశ్లేషించి, రికార్డు చేసి, సంక్షిప్త పరచి, వాటి ఫలితాలను కార్యనిర్వాహకులకు, యజమానులకు వివరించే కళ ఆకౌంటెన్సీ".

ఆకౌంటెన్సీ ఒక శాస్త్రము, కళ, ఆచరణ కూడాను. ఆకౌంటెన్సీలో ప్రధానంగా రెండు దశలు ఉన్నాయి 1) బుక్ కీపింగ్ (Book-keeping), 2) అకౌంటింగ్ (Accounting). వ్యాపార వ్యవహారాలను శాస్త్రీయమైన పద్ధతిలో ప్రప్రథమంగా పుస్తకాలలో వ్రాయడాన్ని బుక్ కీపింగ్ అంటారు. పుస్తకాలలో వ్రాసిన లెక్కలను సంక్షిప్త పరచి వాటి ఫలితాలు నివేదించడాన్ని 'అకౌంటింగ్' అంటారు. అందుచేత బుక్ కీపింగ్ పూర్తి అయిన తరువాతనే అకౌంటింగ్ ప్రారంభమవుతుంది అని చెప్పవచ్చును. వ్యాపార లెక్కలు ఆధారంగా సంవత్సరాంతాన ముగింపు లెక్కలు (Final Accounts) తయారు చేయడం జరుగుతుంది. ముగింపు లెక్కలను అనగా వర్తకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆస్తిలెక్కల పట్టి. వీటిలో వర్తకపు ఖాతా మరియు లాభనష్టాల ఖాతా అనే మొదటి రెండు ఖాతాలు సంస్థ సంపాదించిన లాభాన్ని లేదా నష్టాన్ని తెలియజేస్తాయి. ఆ రోజు వాటి సంస్థ ఆర్థిక స్థితిని ఆస్తి అప్పులపట్టి చూపుతుంది.

ఆకౌంటెన్సీ వ్యాపార నిర్వాహకులకు, యజమానులకు అవసరమైన ఆర్థిక సమాచారాన్ని సమకూరుస్తుంది. ఈ సమాచారం ఆధారంగా వ్యాపార నిర్వాహకులు, యజమానులు అనేక యాజమాన్య నిర్ణయాలు (Management Decisions) తీసుకోగలుగుతారు. అకౌంటెన్సీ సమకూర్చే ఆర్థిక నివేదికలు (Financial Statements) యాజమాన్యం భావి ప్రణాళికలు తయారు చేసుకోవడానికి మార్గ దర్శకంగా ఉంటాయి.

ఆకౌంటెన్సీ అతి పురాతనమైనది. ద్రవ్యం పుట్టుకతోనే ఆకౌంటెన్సీ అవిర్భవించిందని చెప్పవచ్చును. ఆర్థిక శాస్త్రవేత్తయైన చాణుక్యుడు తన ఆర్థశాస్త్రం (Arthashastra) లో అకౌంటింగ్, ఆడిటింగ్ ఆవశ్యకతను గురించి వివరించినాడు. అయితే ఆధునిక పద్ధతులలో లెక్కలు వ్రాయడం ప్రప్రథమంగా "లూకాపాసియాలో" (Luca Pacialo) 1494లో ఇటలీ భాషలో వ్రాసిన గ్రంథంతో ప్రారంభమయిందని చెబుతారు. 1553లో జేమ్స్ పీల్ (James Peele), ఋణగ్రస్తుల (Debtors), ఋణదాతల (Creditors) ఖాతాలను వ్రాసే పద్ధతిని కనిపెట్టినాడు. 1795లో ఎడ్వర్డ్ జోన్స్ (Edward Jones) అంగ్లంలో వ్రాసిన తన గ్రంథంలో అకౌంటింగ్ కు మూలసూత్రాలైన "డెబిట్", "క్రెడిట్" (Debit, Credit) లను ప్రవేశపెట్టినాడు. వీటి సైవనే ఆధారపడి ఆధునిక అకౌంటెన్సీ రూపొందించబడింది. 19వ శతాబ్దంలో వ్యాపార, వాణిజ్య, పారిశ్రామిక రంగాలు అభివృద్ధి చెందడంతో ఆకౌంటెన్సీ కూడా అనేక విధాలుగా అభివృద్ధి చెందింది. దీని నుండి కాస్ట్ అకౌంటింగ్ (Cost Accounting), మేనేజ్ మెంటు అకౌంటింగ్ మొదలైన అనేక శాఖలు ఉపయోగంలోనికి వచ్చినాయి.

ప్రతి వ్యాపార సంస్థ లాభసముపార్జన ముఖ్యోద్దేశ్యంగా అనేక వ్యాపార వ్యవహారాలు నిర్వహిస్తూ ఉంటుంది. నగదుకు మరియు ఆరువుకు సరుకు కొనుగోలు చేయడం, అమ్మడం, నగదు వసూలు చేయడం, నగదు చెల్లించడం, ఆదాయాలు రాబటడం, ఖర్చులు చెల్లించడం, నగదును అప్పుగా ఇవ్వడం, తీసుకోవడం, ఆస్తులు కొనుగోలు చేయడం మొదలైన అనేక

వ్యవహారాలను చేస్తూ ఉంటుంది. వ్యాపార సంస్థలో ఇలాంటి వ్యవహారాలు సంవత్సరంలో అసంఖ్యాకంగా అనేక రకాలుగా అనేక స్థాయిలలో జరుగుతూ ఉంటాయి. వీటన్నిటినీ ఏదో ఒక రీతిలో ఎప్పటికప్పుడు వ్యాపార సంస్థ పుస్తకాలలో రికార్డు చేయవలసి ఉంటుంది. ఎందుచేతనంటే అసంఖ్యాకంగా ఉండే వ్యవహారాలన్నింటినీ 'సంవత్సరాంతం వరకు జ్ఞానకం ఉండుకోవడం' చాలా కష్టం. అంతేగాక నిర్దిత కాలాంతాన, సాధారణంగా సంవత్సరాంతాన ప్రతి వ్యాపారస్తుడు తాను చేసిన వ్యాపారంలో లాభం వచ్చిందా లేక నష్టం వచ్చిందా అని తెలుసుకోవలసివస్తుంది. సంవత్సరం పాడవునా జరిపిన వ్యాపార వ్యవహారాల నెకర ఫలితమే లాభం లేదా నష్టం అవుతుంది. అందుచేత వ్యాపార వ్యవహారాలన్నింటినీ ఒక క్రమ పద్ధతిలో రికార్డు చేసినప్పుడే సంస్థ యొక్క తాబడనష్టాలు తెలుసుకోగలుగుతాడు. అంతేగాక ఏదైనా ఒక రోజున సంస్థ ఆస్తులెన్ని? అప్పులెన్ని? సంస్థకు ఇతరులనుండి రావలసిన సొమ్ము ఎంత? ఎవరి నుండి ఎంతెంత? సంస్థ ఇతరులకు చెల్లించవలసింది ఎంత? ఎవరికి ఎంతెంత? అని తెలుసుకోవలసి ఉంటుంది. వీటన్నింటి గురించి పూర్తి సమాచారం అందుబాటులో ఉండాలంటే వ్యాపార వ్యవహారాలన్నింటినీ సక్రమమైన, సహేతుకమైన పద్ధతిలో లెక్కలు వ్రాయవలసిన ఆవశ్యకత ఎంతైనా ఉంది.

లాభార్జన ముఖ్య ఉద్దేశ్యంగాగల వ్యాపార సంస్థలకేగాక లాభార్జన రహిత సంస్థలకు అనగా వ్యాపారేతర సంస్థలకు కూడా సక్రమమైన పద్ధతిలో లెక్కలు వ్రాయవలసిన ఆవశ్యకత ఉన్నది. వాటికి లాభం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం కానప్పటికీ, ఆ సంస్థలు కూడా తమ ఆదాయం ఎంత? వ్యయం ఎంత? మిగులు లేదా లోటు ఎంత? సంస్థ స్థితిగతులు ఎలా ఉన్నాయి? అనే విషయాలు తెలుసుకోవలసి ఉంటుంది. అందుచేత వ్యాపారేతర సంస్థలు కూడా వాటి వ్యవహారాలను విధిగా ఒక క్రమ పద్ధతిలో లెక్కలు వ్రాయవలె. ఆ విధంగా వ్యాపార మరియు వ్యాపారేతర సంస్థల వ్యవహారాలను సక్రమమైన, సహేతుకమైన, శాస్త్రీయ పద్ధతిలో పుస్తకాలలో వ్రాయడాన్ని "అకౌంటెన్సీ" (Accountancy) అంటారు.

అకౌంటెన్సీ పరిధి :

1. ఇది వ్యాపార సంస్థ ఆర్థిక స్థితిలో మార్పు తీసుకొని వచ్చే వ్యవహారములు మరియు సంఘటనలు మాత్రమే అకౌంటెన్సీ పరిధిలోకి వస్తాయి.
2. వ్యాపార వ్యవహారములు మరియు సంఘటనలు ద్రవ్య రూపములోగాని, లేదా ద్రవ్య రూపములో ప్రకటించడానికిగాని వీలుకలిగి ఉండవలెను. ఇందుకు భిన్నమైన వ్యవహారములు అకౌంటెన్సీ పరిధిలోనికి రావు.

అకౌంటెన్సీ నిర్వచనాలను ఈ దిగువ పరిశీలిద్దాము.

1.2. అకౌంటెన్సీ నిర్వచనం (Definition of Accountancy)

అకౌంటెన్సీ అనేక మంది శాస్త్రవేత్తలు అనేక విధాలుగా నిర్వచించారు. వాటిలో ముఖ్యమైనవి పరిశీలిస్తే ఈ శాస్త్ర స్వభావాన్ని (Nature) అర్థం చేసుకోవచ్చును.

"ఆర్థిక స్వభావంగల వ్యవహారాలను, కార్యకలాపాలను రికార్డుచేసి వర్గీకరించి, వాటిని పంక్తిగా పఠించి, విశ్లేషించి, వివరించే, నిర్ణయాలు తీసుకొనే వ్యక్తులకు తెలియజేసే కళయే అకౌంటెన్సీ" స్మిత్ మరియు ఆష్బన్స్ (Smith & Ashbuns)

(Accountancy is the Science of recording and classifying business transactions and events primarily of a financial character and the art of making significant summaries, analysis and interpretations of those transactions and events and communicating the results to persons who must make decisions or form judgements).

"ఆర్థిక సంబంధమున్న వ్యవహారాలను శాస్త్రీయ పద్ధతిలో వర్గీకరించి, విశ్లేషించి, రికార్డు చేసి, పంక్తిగా పఠించి వాటి ఫలితాలను వ్యాపార నిర్వాహకులకు యజమానులకు వివరించే కళ" అమెరికన్ ఇన్ స్టిట్యూట్ ఆఫ్ సర్టిఫైడ్ పబ్లిక్ అకౌంటెంట్స్ (AICPA).

పై నిర్వచనాలను బట్టి అకౌంటెన్సీ విధులు ఇలా ఉంటాయని తెలుస్తున్నది.

1.3 అకౌంటింగ్ విధులు (Functions of Accounting)

1. **రికార్డు చేయడం (Recording) :** ఆర్థిక సంబంధమున్న వ్యవహారాలన్నింటినీ సక్రమమైన, శాస్త్రీయమైన పద్ధతిలో లెక్కల పుస్తకాలలో రికార్డుచేయడం అకౌంటింగ్ ప్రధానవిధి. ఆరువు వ్యవహారమైననూ, నగదు వ్యవహారమైననూ జరిగిన వెంటనే ప్రవ్రథమంగా 'చిట్టా' (Journal) అనే పుస్తకంలో రాయడం జరుగుతుంది. సంస్థ స్థాయిని బట్టి చిట్టా అనేక భాగాలుగా విభజించబడి సహాయక చిట్టాలుగా (Subsidiary books) కూడా ఏర్పరచవచ్చును. ఉదాహరణకు నగదు చిట్టా (నగదు వ్యవహారాలనన్నింటినీ రికార్డు చేయుటకు), కొనుగోలు చిట్టా (ఆరువు కొనుగోళ్ళు రికార్డు చేయుటకు), అమ్మకాల చిట్టా (ఆరువు అమ్మకాలు రికార్డు చేయుటకు), అసలు చిట్టా (ఇతర వ్యవహారాలు నమోదు చేయుటకు) మొదలైనవి.
2. **వర్గీకరించడం (Classification) :** చిట్టాలో వ్రాసిన వ్యవహారాలను వర్గీకరించడం అకౌంటింగ్ యొక్క రెండవ విధి. చిట్టాలో అన్ని రకముల వ్యవహారాలు కలగాపులగంగా కలపబడి ఉంటాయి. వీటినుండి ఒక తరహా వ్యవహారాలను ఒకచోటికి చేర్చడం, దీనినే ఆవర్తంలోని వివిధ ఖాతాలలో నమోదు చేయడం అంటారు. ఉదాహరణకు సరుకు కొనుగోలు వ్యవహారాలనన్నింటినీ కొనుగోలు ఖాతాలో, జీతాల చెల్లింపులనన్నింటినీ జీతాల ఖాతాలో, స్టేషనరీ కొనుగోలు వ్యవహారాలనన్నింటినీ స్టేషనరీ ఖాతాలో, వేతనాల చెల్లింపులనన్నింటినీ వేతనాల ఖాతాలో వ్రాయడం మొదలైనవి. చిట్టా అనే తొలి పద్దు పుస్తకంలో ఇవి అన్నియు తేదీల వారీగా ఒక క్రమపద్ధతిలో వ్రాయబడి ఉంటాయి. అంశాలవారీగా వ్రాయబడి ఉండవు. చిట్టాలో వేరు వేరు తేదీలలో వ్రాయబడిన ఒకే తరహా అంశాలన్నింటినీ ఒకచోట వ్రాయడాన్నే 'వర్గీకరణ' అంటారు.
3. **సంక్షిప్త పరచడం (Summarising) :** వర్గీకృతమైన సమాచారాన్ని సంక్షిప్త పరిచి, విశ్లేషణ చేసి, ఉపయుక్తమైన పద్ధతిలో రూపొందించడానికి అకౌంటింగ్ ఉపయోగపడుతుంది. ఖాతాల నిల్వలను తేల్చి అకౌంటింగ్ సమాచారాన్ని అవసరమైన వ్యక్తులకు అర్థమయ్యేటట్లు పట్టికల రూపంలో అందిస్తుంది. వ్యాపార సంవత్సరాంతన తయారుచేసే అంకణా (Trial Balance), ఆదాయ నివేదికలు (Income Statements), ఆస్తి అప్పులపట్టీలు (Balance Sheets) ఈ కోవకు చెందుతాయి.
4. **ఆర్థిక వ్యవహారాలను మాత్రమే నిర్వహించడం (Deals in financial transactions) :** ఆర్థిక సంబంధం ఉన్న వ్యవహారాలను మాత్రమే అకౌంటింగ్ రికార్డు చేస్తుంది. ఆర్థిక సంబంధంలేని వ్యవహారాలను అకౌంటింగ్ పరిగణనలోనికి తీసుకోదు.
5. **ఫలితాలను వివరించడం (Interprets results) :** వ్యాపార లెక్కల ఫలితాలను నిర్వాహకులకు తెలియజెప్పే వాటి పర్యవసానాలను కూడా వివరించడం అకౌంటింగ్ యొక్క చివరి విధి. అకౌంటింగ్ అందించిన ఆర్థిక పట్టికలు భవిష్యత్ ప్రణాళికలను రూపొందించడానికి ఉపయోగపడతాయి.

1.4 బుక్ కీపింగ్ - అకౌంటింగ్ (Book Keeping - Accounting) :

జి. ఎ. లీ (G. A. Lee) ప్రకారం అకౌంటింగ్ ప్రధానంగా రెండు దశలు ఉన్నాయి. వ్యాపార వ్యవహారాలను ముందుగా వ్యాపారపు పుస్తకాలలో రికార్డు చేయడం, వర్గీకరించడం మొదటి దశ. వ్యాపారపు పుస్తకాలలో రాసిన లెక్కలను సంక్షిప్తపరచి, విశ్లేషణ చేసి, నివేదించడం (నివేదికలు సమర్పించడం) రెండవ దశ. మొదటి దశను లెక్కలు వ్రాయడం లేదా బుక్ కీపింగ్ (Book-keeping) అంటారు. రెండవ దశను అకౌంటింగ్ (Accounting) అంటారు. బుక్ కీపింగ్ అనగా రోజువారీ వ్యాపార వ్యవహారాలను వ్యాపార పుస్తకాలలో ఏ రోజు కారోజు రికార్డు చేయడం. "వ్యాపార వ్యవహారాలను సక్రమంగా, సంస్థ అవసరాలకు అనుగుణంగా ఏర్పాటు చేసిన పుస్తకాలలో క్రమ పద్ధతిన వ్రాయడాన్ని "బుక్ కీపింగ్" అంటారు అని ఎ. హెచ్. రోజెస్ (A. H. Roses) నిర్వచించినారు. (Book-keeping is the art of recording Business transactions in a systematic manner in the books of accounts maintained by the trader for that purpose) అయితే అకౌంటింగ్ అంటే "పుస్తకాలలో వ్రాసిన లెక్కలను సంక్షిప్తపరచి, విశ్లేషణ చేసి, నివేదించి ఫలితాలను వివరించడం". పుస్తకాలలో వ్రాసిన లెక్కలను సంక్షిప్తపరచి, వర్తకపు ఖాతాను, లాభనష్టాల ఖాతాను, (లేదా ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను) ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారుచేయడాన్ని అకౌంటింగ్ అని చెప్పవచ్చును. పై వివరణను బట్టి